

תלמידו ונהרג על ידו, וכן שלית בית דין המכה את החייב מלקות
 ארבעים, ונהרג הלה על ידו, שבכל אופנים אלו אין חיוב גלות,
 לפי שאין זה דומה לחטיבת עצים, שבכל אלו יש משום עשיית
 מצוה.

גמרא

הגמרא מבררת את דברי המשנה שהזורק אבן לרשות הרבים
 גולה. מקשה הגמרא: הזורק אבן לרשות הרבים, הרי מיד הוא,
 שהיה לו להעלות בדעתו שאנשים מצויים ברשות הרבים, ומדוע
 הוא גולה לעיר מקלט.

מתרצת הגמרא: אמר רב שמואל בר יצחק, המשנה אינה עוסקת
 באדם הזורק סתם אבנים לרשות הרבים, אלא באדם הסותר את
 בותלו, ונפלו אבנים מן הכותל לרשות הרבים והרגו אדם, ובאופן
 כזה יש לדנו כהורג בשגגה וחייב גלות.

שבה הגמרא ומקשה: מכל מקום מדוע יש לדנו כשוגג, הרי איכעי
 ליה לעיוני – היה עליו להתבונן קודם סתירת הכותל שלא יפגעו
 אנשים מן האבנים, ומאחר שלא עשה כן יש לדנו כשוגג הקרוב
 למזיד, ומדוע גולה לעיר מקלט.

מתרצת הגמרא: המשנה עוסקת באדם הסותר את בותלו בלילה,
 שהיא שעה שאין אנשים מצויים לילך ברשות הרבים, ולפיכך לא
 פשע בסתירה זו, ודינו כשוגג וחייב גלות.

שבה הגמרא ומקשה: בלילה נמי איכעי ליה לעיוני – אף בלילה היה
 עליו להתבונן ולעין שלא ינזק אדם מן האבנים, שהרי לעתים
 מהלכים אנשים ברשות הרבים גם בלילה.

מתרצת הגמרא: המשנה עוסקת באדם הסותר את בותלו לאשפה
 – מקום העשוי להשליכת פסולת, ולעתים בני אדם נפנים שם
 לנביקהם.

מבררת הגמרא: האי אשפה היכי דמי – באיזו אשפה עוסקת
 המשנה. אי שכיחי בה רבים – אם מצויים אנשים רבים הנפנים שם,
 אם כן פושע הוא שסתר את כותלו למקום כזה, ואין לדנו כשוגג.
 ואי לא שכיחי בה רבים – ואם אין מצויים שם אנשים, אם כן אנוס
 הוא, שהרי לא היה עליו להעלות בדעתו שיש שם אדם, ואדם
 ההורג באונס אינו גולה לעיר מקלט.

מבארת הגמרא: אמר רב פפא, לא צריכא – לא הוצרכה המשנה
 לומר דין זה ולא באדם הסותר את כותלו לאשפה העשויה ליפנות
 בה בלילה – שדרך אנשים להיפנות שם בשעות הלילה, ואין היא
 עשויה ליפנות בה ביום, ואיכא דמקרי ויתבי – אמנם לעתים קורה
 שיושב שם אדם ונפנה אף בשעות היום. והמשנה עוסקת באדם
 שסתר את כותלו לשם בשעת היום, ולפיכך יש לדנו כהורג
 בשגגה וחייב גלות, שהרי פושע לא הו – אין לדנו כפושע הקרוב
 למזיד, דהא אינה עשויה ליפנות בה ביום – שהרי אין דרך אנשים
 להיפנות שם ביום, ומאידך, אנוס נמי לא הו – אין לדנו כאנוס,
 דהא איכא דמקרי ויתבי – שהרי לעתים קורה שיושב שם אדם
 ביום, אלא שוגג הוא.

שנינו במשנה, רבי אליעזר בן יעקב אומר וכו' אם מכשיצאתה
 האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה, הרי זה פטור.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את טעמו של רבי אליעזר בן
 יעקב: תנו רבנן, נאמר לגבי הורג בשגגה (דברים טו ט) וְנָשַׁל הַבְּרִזָּל
 מן העץ וימצא את רעהו ונמו', ויש לדייק מתיבת 'וימצא' שרק
 באופן שהיה הנהרג במקום ההריגה מקודם לכן, ולאחר מכן נשל
 הברזל מן העץ ומצאו והרגו, אז גולה ההורג, פירט לאדם
 הממצא את עצמו להריגה, דהיינו, שהגיע למקום ההריגה לאחר
 שכבר נזרקה האבן או הברזל. מכאן אמר רבי אליעזר בן יעקב, אם
 משיצאתה – לאחר שיצאה האבן מידו של ההורג הוציא הלה
 (הנהרג) את ראשו מן החלון וקבלה, פטור ההורג מגלות.

הגמרא מקשה על דברי הברייתא: למימרא – האם חפץ אתה
 לומר, ד'מצא' מצינא – שבכל מקום שנאמרה תיבת
 'מצא' הכוונה בזה היא שכבר היה מצוי מקודם לכן, וימנייה –

והאמר – והרי אמר רב יצחק ברבי יוסף אמר רבי יוחנן, רבי, ורבי
 יהודה בן רזעין, ובית שמאי, ורבי שמעון, ורבי עקיבא, כולו כבירי
 להו – כל אלו סוברים יש אם למקרא, ואם כן, כיצד יתכן לומר
 שרבי סובר במשנתנו יש אם למסורת.

מתרצת הגמרא: היינו דקאמר להו ועוד – לפיכך הוצרך רבי לומר
 לחכמים טעם נוסף, לבאר את שיטתו על פי גזירה שוה.

הגמרא מביאה אופן נוסף תלוי במחלוקת רבי וחכמים: אמר רב
 פפא, מאן דשדא פיקא לדיקלא – מי שזרק גוש עפר על עץ דקל,
 ואתר תמרי – והשיר תמרים מן העץ, ואוול תמרי וקטול – והלכו
 התמרים ונפלו על אדם והרגוהו, כאנו בזה למחלוקת דרבי ורבנן
 במשנתנו. לפי שנשירת התמרים הרי היא בקיסם הניתן מן העץ
 המתבקע, ולדעת רבי חייב הזורק גלות לעיר מקלט, שהרי הוא
 הורג בכחו, ואילו לדעת חכמים הרי זה הורג ב'כח כחו' ואין בו דין
 גלות.

שואלת הגמרא: פשיטא – פשוט הדבר שיחלקו רבי וחכמים אף
 באופן זה, וכי מה חילוק יש בין זה לימן העץ המתבקע.

משיבה הגמרא: מהו דתיקא – שמא תאמר שנשירת התמרים מן
 הדקל ככח כחו דמי – יש לדון אותם אף לפי רבי ככח כחו של
 הזורק, לפי שזריקת הגוש היא 'כחו', לאחר שיוצא הגוש מידו,
 ואילו התמרים הנושרים הם 'כח כחו', ואם כן יודה רבי לחכמים
 שאין חיוב גלות באופן כזה, קא משמע לן רב פפא שאין הדבר כן,
 אלא רבי סובר שגוש העפר נידון כאדם האוחז גרזן בידו, שהוא
 'גופו' ולא 'כחו', ונמצא שנשירת התמרים נעשית מ'כחו' ולא
 מ'כח כחו', ועל כן יש לחייב את הזורק גלות.

מבררת הגמרא: אלא מאחר ואף באופן כזה סובר רבי שיש לדון
 את התמרים כ'כחו' ולא כ'כח כחו', אם כן כח כחו לרבי היכי
 משפחה לה – היכן מצינו אופן שאף רבי יודה שיש לדנו כ'כח
 כחו' ואין בו חיוב גלות.

מבארת הגמרא: כגון דשדא פיקא – באופן שזרק אדם גוש עפר על
 הזרק, ומחיה לגרמא – והכה הגוש את העץ שבו תלויים התמרים,
 ואוול גרמא ומחיה לגרמא – ונשרה חתיכה מן העץ והכתה את
 אשכול התמרים, ואתר תמרי – ונשרו התמרים מן האשכול, ואוול
 תמרי וקטול – והלכו התמרים והרגו אדם. באופן כזה מודה רבי
 שיש לדון את הזורק כהורג ב'כח כחו' ולא ב'כחו', ואינו גולה.

משנה

משנה זו עוסקת בכמה מדיני ההורג בשגגה.
 אדם הזורק אבן מתוך חצירו לרשות הרבים, והרג שם אדם בשגגה,
 הרי זה גולה לעיר מקלט. רבי אליעזר בן יעקב אומר, אם
 משיצאתה – אם רק לאחר שיצאה האבן מידו של הזורק הוציא
 הלה (הנהרג) את ראשו מן החלון וקבלה – קיבל את האבן בראשו
 ונהרג, הרי זה ההורג פטור מגלות.

אדם שזרק את האבן לחצרו – לחצר עצמו, והרג שם אדם בשגגה,
 איז תלי הדבר, אם יש רשות לניזק ליכנס לשם, דהיינו, שנתן לו
 המזיק רשות להכנס לחצירו, הרי זה ההורג גולה על הריגתו
 בשגגה, ואם לאו – שלא נתן רשות לניזק להכנס לחצירו, אינו גולה
 על הריגתו, שנאמר (דברים יט ט) לגבי ההורג בשגגה וְאִשֶּׁר יָבֹא אֶת
 רֵעֵהוּ בַּעֲרֵי, ויש ללמוד מכאן שאין ההורג בשגגה גולה אלא
 באופן שהייתה ההריגה במקום הדומה לעיר, מה היצר יש רשות
 לניזק ולמזיק ליכנס לשם, אף כל מקום שיש רשות לניזק ולמזיק
 להכנס לשם, אם הרג שם בשגגה גולה, ואף היצר פועל תפית –
 חצירו של המזיק, שאין רשות לניזק (ולמזיק) ליכנס לשם, ולפיכך
 אם הרגו שם המזיק בשגגה אינו גולה.

אבא שאול אומר, יש לדייק מהנאמר בהמשך הפסוק 'לחטב
 עצים', שאין ההורג גולה אלא אם כן היה זה באופן הדומה
 לחטיבת עצים, מה חטבת עצים היא רשות, שאין אדם חייב לחטוב
 עצים, אף כל אופן של רשות אדם הרג על ידו גולה, ואף האבן המכה
 את בנו כדי לחנכו והרגו בשגגה, וכן הרב הירוש (המייסר) את

הַשָּׂמָה נָמִי - גם עתה כשלא מצא חטוב לְאִי מִצּוֹה, כלומר, אי אפשר לומר שהמקרא עוסק בחטיבת עצים של מצוה, לפי שלעולם אין אופן של מצוה בחטיבת עצים. שאף החוטב עצים עבור בניית סוכה או לצורך עצי המערכה אינו מקיים מצוה בעצם החטיבה, שהרי אילו היה מוצא עצים חטובים כבר, ודאי שאין מצוה בכך שילך לחטוב עצים אחרים, ולפיכך אף אם לא מצא עצים חטובים והוצרך לחטוב בעצמו אין כאן קיום מצוה אלא 'הכשר מצוה', ועל כן ניתן ללמוד מן המקרא שאדם שעוסק במצוה ממש והרג בשגגה אינו גולה.

הגמרא מקשה על דברי רבא מן המשנה: אֵינִיכִיָּה רַבִּינָא לְרַבָּא, שנינו במשנתינו, יָצָא הָאֵב הַמִּכָּה אֶת בְּנוֹ, וְהָרָב הָרֹדֶה אֶת תַּלְמִידוֹ, וְשָׁלַח בֵּית דִּין, שכל אלו לפי שעוסקים במצוה אינם גולים אם הרגו בשגגה. ולכאורה יש לתמוה, מדוע יש לדון את האב המכה את בנו כעוסק במצוה, לְיָמָא - הרי יש לומר בזה את הסברא הנמ' רבא לגבי חטיבת עצים, דְּכִין דְּאִילוּ מְמִיר לְאִי מִצּוֹה הַשָּׂמָה נָמִי לְאִי מִצּוֹה - שנמאחר ואילו היה הבן לומד כראוי לא היה האב מצוה להכותו, נמצא שאף בשעה שעדיין לא למד אין בהכאתו אלא משום הכשר מצוה, ואם כן, מדוע אין האב גולה אם הרגו בשגגה.

השיב רבא לרבינא: אין העניינים דומים זה לזה, הָתָם - שם לגבי האב המכה את בנו, אָף עַל גַּב דְּהִמְיָר - אף אם הבן לומד כראוי, יש מִצּוֹה על האב להכותו, דְּכָתִיב (משלי כו) 'יִסֵּר בֶּנְךָ וְיִיחַדְךָ וְיִתֵּן מַעֲדָיִם לְנַפְשְׁךָ', ונמצא שיש כאן מצוה גמורה ולא רק הכשר מצוה, ועל כן אם הרגו האב לבנו בשגגה בשעה שהכוו אינו גולה.

הַדֵּר אֱמֵר רַבָּא - לאחר מכן שב רבא ואמר, לְאִי מִלְּחָמָה הִיא דְּאֱמֵר - אין הדבר כפי שאמרתי, כלומר, לא היה לי להשיב לו שאין מצוה בחטיבת עצים, אלא היה לי להשיבו ראייה טובה מזו מן המקרא עצמו, שבהכרח אין הוא עוסק בחטיבה של מצוה, שהרי נאמר (דברים יט ה) 'וְאִשְׁרֵי יָבֵא אֶת רָעוֹהוּ בִיעֵר לְחַטֵּב עֵצִים, ויש ללמוד מן תיבת 'אשר' שהדבר תלוי ברצונו של האדם, (מה יצר) דְּאִי בָעֵי צִיָּל וְאִי בָעֵי לֹא צִיָּל - שאם רוצה הוא נכנס לתוך היער ואם אינו רוצה אינו נכנס, וְאִי סִלְקָא דְּעֵתָה - ואם תעלה על דעתך שהכתוב עוסק בחטיבה של מִצּוֹה, אם כן, מִי סָנִיא דְּלֹא צִיָּל - האם יכול הוא שלא להכנס ליער, הלא חייב הוא לחטוב עצים לצורך מצוה. אלא בהכרח צריך לומר שאין הכתוב עוסק אלא בחטיבה של רשות, ולפיכך יש ללמוד מן המקרא שאם הרג בשגגה על ידי עשיית מצוה אינו גולה.

הגמרא מקשה על דברי רבא הסובר שתיבת 'אשר' משמעותה שהדבר תלוי ברצונו: אֱמֵר לִיה רַב אֲדָא בְּרַ אֶהֱבָה לְרַבָּא, כָּל חֵיבָא דְּכָתִיב 'אֲשֶׁר' דְּאִי בָעֵי הוּא - האם בכל מקום שנוקט הכתוב בלשון 'אשר' הכוונה בזה שהדבר תלוי ברצונו של האדם, אֱלָא מִתְּקָה כיצד ניתן לבאר את המקרא שנאמר לגבי אדם טמא הנכנס למקדש (במדבר יט ט) 'וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטֵּא, וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקֹּהֵל, כִּי אֵת מִקְדָּשׁ ה' טָמָא', דהיינו, שאדם טמא שלא נטהר מטומאתו ונכנס לבית המקדש חייב כרת. ולדבריו יש לומר, שנאחר ונקט הכתוב 'אשר' יטמא' אין הוא עוסק אלא באדם דְּאִי בָעֵי מִיטְמָא או בָעֵי לֹא מִיטְמָא - שאם רוצה נטמא ואם אינו רוצה אינו נטמא, שאדם כזה אם נכנס לבית המקדש כשטומאתו עליו חייב כרת, אבל המתעסק בַּמִּצּוֹה דְּלֹא מִיטְמָא דְּלֹא מִיטְמָא - שאינו רשאי שלא להיטמא לו, הִכִּי נִמְי דְּפִטְטוֹר - האם אכן הוא יהיה פטור מכרת, אם נכנס לבית המקדש בטומאה. השיב לו רבא: שְׂמֵאֵי הָתָם - שונה הדבר שם לגבי טומאה, דְּאֱמֵר רַבָּא - שאמר הכתוב (במדבר יט יג)

והרי יש להקשות על כך מברייטא, הדורשת את דברי הכתוב לגבי גאולת שדה אחוזה (ויקרא כה כח), 'וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ גֹּאֵל וְהִשְׁתָּה יָדוֹ וּמִצָּא כְּדִי גֹאֲלָתוֹ, דהיינו, שאם מכר אדם את שדה אחוזתו, ואין לו קרוב שיגאל את השדה עבורו, אזי אם לאחר מכן השיגה ידו מעות כדי סכום הפדיון, יכול הוא לפדות את שדהו מיד הקונה. ומדייקת הברייטא 'וּמִצָּא' פָּרַט מִצְוֵי כָּבֵד, דהיינו, שאין אדם יכול לפדות את שדהו מיד הקונה ממנו, אלא אם כן לא היה המעות מצויות בידו בשעה שמכר השדה, אך אם היו אותן המעות בידו באותה השעה, אינו רשאי לכופף את הקונה לשוב ולמכור לו את שדהו. ומכאן יש ללמוד שְׁלֹא יִסְבּוֹר בְּרַחוּק וְיִגְאֹל בְּקָרֹב, בְּרַעְיָה וְיִגְאֹל בְּיָפֶה, כלומר, אם מכר אדם מאחוזתו, ואין בידו מעות לפדותה, ולפי שחפץ מאד לפדותה הרי הוא מוכר שדה אחרת שיש ברשותו שרחוקה היא ממקום מגוריו, ורוצה לפדות בדמים שיקבל עבורה את השדה שמכר מתחילה, שקרובה היא למקום מגוריו, לא שמוכר שדה רעה כדי לגאול את הראשונה שיפה היא. אינו רשאי לעשות כן, לפי ששדות אלו היו בידו כבר בשעה שמכר את השדה הראשונה, ואין אנו קוראים בהן 'ומצא' כדי גאולתו.

ויש להוכיח מדברי הברייטא, שתיבת 'ומצא' היינו שמצא דבר חדש שלא היה ברשותו עד עתה, וכיצד ניתן לפרש את המקרא 'ומצא את רעהו' שהכוונה היא באופן שהיה רעהו מצוי כבר באותו המקום.

מתרצת הגמרא: אֲמֵר רַבָּא, הָכָא מַעֲנִינִיָּה דְּקָרָא וְהָתָם מַעֲנִינִיָּה דְּקָרָא, כלומר, תיבת 'ומצא' מתפרשת בין על דבר שהיה מצוי כבר ובין על דבר חדש שנמצא מעתה, אלא שיש לפרשה בכל מקום לפי הכתוב שנאמר באותו הענין. הָתָם מַעֲנִינִיָּה דְּקָרָא - שם לגבי גאולת שדה אחוזה יש לפרשה על פי הענין הכתוב בו, ושם נאמר (ויקרא כה כח) 'וְהִשְׁתָּה יָדוֹ וּמִצָּא', ולפיכך יש לומר 'ומצא' דוּמִיָּא דְּהִשְׁתָּה יָדוֹ, יש לפרש את תיבת 'ומצא' כפי משמעות התיבות 'וְהִשְׁתָּה יָדוֹ', מִה 'וְהִשְׁתָּה יָדוֹ' הכוונה בזה מִתְּשַׁמְעוֹת שֶׁהִשָּׂה עֲבָשִׁי מַעוֹת שֶׁלָּא הָיוּ בִּרְשׁוֹתָיו עַד עֵתָה, אָף 'מִצָּא' נָמִי מִתְּשַׁמְעוֹת - יש לפרשה גם כן שמצאה ידו עבשיו, ולפיכך אינו יכול לגאול השדה במעות שכבר היו ברשותו בשעת מכירת השדה. הָכָא מַעֲנִינִיָּה דְּקָרָא - ואילו כאן לגבי דין גלות גם יש לפרש מענין הכתובים, וכאן נאמר (דברים יט ה) 'וְאִשְׁרֵי יָבֵא אֶת רָעוֹהוּ בִיעֵר וְגו' וּמִצָּא, ולפיכך יש לומר 'ומצא' דוּמִיָּא דְּעֵי, מִה יָצֵר מִיָּד דְּאִיתִּיה מַעֲנִינִיָּה - כשם שהיער עמד באותו מקום מקודם לכן, אָף וּמִצָּא נָמִי מִיָּד דְּאִיתִּיה מַעֲנִינִיָּה - אף את תיבת 'ומצא' יש לפרשה על הנהרג שעמד שם מתחילה, אך אם הוציא את ראשו רק לאחר שזרק הלה את האבן, אין ההורג גולה.

שנינו במשנה, הַיּוֹדֵק אֶת הַהֶגֶץ וכו', אבא שאול אומר, מה חטבת עצים רשות אף כל רשות, יָצָא הָאֵב הַמִּכָּה את בנו, והרב הרודה את תלמידו, ושליח בית דין.

הגמרא מבררת מנין לאבא שאול שהמקרא עוסק בחטיבת עצים של רשות: אֱמֵר לִיה הוּא מִרְבָּן - אחד מן החכמים לְרַבָּא, מִמֵּאֵי דְּמִתְּקָה בְּעֵצִים דְּרִשְׁוֹת - מנין לאבא שאול שהמקרא עוסק בחטיבת עצים של רשות, ולפיכך יש ללמוד משם שהעוסק במצוה והרג בשגגה אינו גולה, דְּלִמָּא מִתְּקָה בְּעֵצִים דְּסוּכָה וּמִתְּקָה בְּעֵצִים דְּמִתְּקָה - הרי יתכן לומר שהכתוב עוסק באדם שבא ליער לחטוב עצים עבור בניית סוכה, או לצורך עצי המערכה, וְאִפְּלוּ הִכִּי אֱמֵר דְּמִתְּקָה לִיגְלִי - ואף על פי כן אמרה התורה שאם הרג בשוגג גולה, וממילא יש ללמוד מכאן שאף האב המכה את בנו אם הרגו בשגגה גולה.

אֲמֵר לִיה רַבָּא, כִּין דְּאֵם מִצָּא עַץ חֲטוֹב (אינו חוטב) לְאִי מִצּוֹה,

1 **מִמָּא יְהִי**, ותיבת 'היה' באה לרבות שטמא יהיה מכל מקום, כלומר, שכל אדם טמא הנכנס למקדש חייב כרת, אף אם נטמא לצורך מת מצווה.

2 שם רב אדא בר אבהו ומקשה לרבא: כיצד יכול אתה לרבות מתיבת 'היה' את הנטמא למת מצווה, הרי **ההוא מִיָּבֵעִי לִיה** 3 **לְבִדְתָּנִי** – תיבה זו נצרכת למה ששינוי בברייתא, **מִמָּא יְהִי** 4 **לְרִבּוּת** את המבול יום – שאפילו אם טבל אדם לטומאתו עדיין אינו טהור עד שיעריב שמשו, ואם נכנס למקדש קודם הערב שמש חייב כרת, **שומאָתוֹ ב' לְרִבּוּת** את המקדש **בִּישׁוּרִים** – שאף אם טבל אדם לטומאתו והעריב שמשו, מכל מקום אם הוא נמנה על 'מחוסרי הכפרה', דהיינו, אלו הטמאים הצריכים להביא קרבן לטומאתם, ונכנס לבית המקדש קודם שהביא את קרבנו, הרי הוא חייב כרת. ומאחר והוצרכה תיבת 'היה' לרבות את הטבול יום, אם כן מניין יש ללמוד שאף אדם הנטמא במת מצווה אם נכנס לבית המקדש קודם שנטהר חייב כרת.

15 **אָמַר לִיה רבא**, **אָמַר מ'עוד** (שומאָתוֹ) **קָא אָמִינָא** – כוונתה היתה לומר, שיש ללמוד דין זה שאף הנטמא למת מצווה אסור להכנס למקדש, מתיבת 'עוד' שבמקרא **עוד טמאָתוֹ ב'**, שתיבה זו מיותרת היא לדרשה.

20 הגמרא מביאה שיש השונים את כל הסוגיא שהוזכרה לעיל (ע"א) לענין 'מצוה והכשר מצוה' על ענין אחר: **אִיבָא דְתַנְי לָהּ** – יש השונים את השאלה שצא אותה תלמיד את רבא לעיל (ע"א) – 'ממאי דמחטבת עצים דרשות' ואת כל הסוגיא שלאחריה, **אָמַר** – על ענין זה. נאמר במקרא (שמות לד כא) **שִׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת**, **בְּחֵרִישׁ וּבְקִצִּיר תִּשְׁבֹּתוֹ**, ונחלקו התנאים על מה נאמר ציווי הכתוב לשבות בחריש ובקציר. דעת רבי עקיבא היא, שאין לפרש את המשך הכתוב בתחילתו לענין שביתת שבת, שאם כן מדוע נקט דין שביתת רק לגבי חריש וקציר. אלא בהכרח כוונת הכתוב לענין שביתת השנה השביעית. ועתה הוא מבאר מה בא מקרא זה ללמדנו. **רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר**, **אֵינוֹ צָרִיד הַכְּתוּב לִזְמִיר לְאִסּוּר** 30 **אֶת הַחֲרִישׁ שָׁל שְׁנַת הַשְּׁבִיעִית** עצמה, וכן אינו צריך לאסור את הקציר **שָׁל שְׁנַת הַשְּׁבִיעִית**, **שְׁחֵרִי כְּכֹר נֶאֱמַר** מקרא אחר לענין זה (ויקרא כה יד) **שְׂדֵךְ לֹא תִרְעֶךָ וּכְרֶמְךָ לֹא תוֹמֹד**, את ספִיחַ קִצְרֶךָ לֹא תִקְצֹר'. **אָמַר** כוונת הכתוב היא לאסור אפילו את החריש **שָׁל עֵרֶב הַשְּׁבִיעִית שְׁנֶכְנֶס** לשנת השביעית, כלומר, שאסור לחרוש בשנה הששית באופן המועיל לשנה השביעית, וכן בא הכתוב לאסור את הקציר **שָׁל שְׁנַת הַשְּׁבִיעִית שִׁנְיָא לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית**, דהיינו, שאם צמחה בשדה תבואה שהיתה ראויה לדיקצה בשנה השביעית, יש לנהוג בה קדושת שביעית, אף אם נקצה בשנה השמינית.

40 אמנם דעת רבי ישמעאל היא שאין צריך להעמיד המקרא לענין השנה השביעית, אלא ניתן לפרשו כפשוטו לענין שביתת השבת. והוא מפרש מדוע נקט הכתוב 'חריש וקציר' בדווקא. **רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אָמַר**, כוונת הכתוב היא שיש ללמוד את דין הקציר מדין החריש, **מָה חֲרִישׁ רְשוּת** – כשם שהחרישה שאסרה תורה לעשות בשבת חרישה של רשות היא, שהרי אין אופן של חרישה שהיא מצווה, **אָף הַקִּצִּיר** שאסר הכתוב לעשות בשבת היינו קצירה של רשות, **יָצָא קִצִּיר** השעורים לצורך הבאת העומר **שְׁהוּא מִצְוָה**, ואינו בכלל ציווי הכתוב לשבות, ולפיכך הרי הוא דוחה את השבת.

49 הגמרא מקשה על דברי רבי ישמעאל שאין הכתוב עוסק בחרישה של מצווה: **אָמַר לִיה הוּא מְרַבֵּן ו-אחד החכמים** **לְרַבָּא**, **מִמָּא דְחֲרִישָׁה דְרְשׁוּת** – מנין לו לרבי ישמעאל שהמקרא עוסק בחרישה של רשות, ולפיכך יש ללמוד מכאן שלא נאסר בשבת אלא קציר של רשות ולא של מצווה, **דְלָמָא** – הרי יתכן לומר שהכתוב עוסק בחרישה שדה לצורך העומר, **דְלָמָא** היא, **וְאִפִּילוּ כִּי אָמַר רְחֻמָּנָא תִּשְׁבֹּת** – ואף על פי כן אמרה תורה שיש לשבות מחרישה זו, שאין היא דוחה את השבת, וממילא אף קצירת העומר לא תדחה את השבת.

58 **אָמַר לִיה רבא**, אי אפשר לומר כן, לפי שאין מצווה בחרישת שדה לצורך העומר, **דִּכְיִן דָּאָם מִצְוָה** לצורך העומר שדה שהוא כבר

60 **חֲרִישׁ, אֵינוֹ חוֹרֵשׁ** – אינו מצווה לשוב ולחרושה לשם מצוה העומר, אזי אף אם לא מצא שדה חרושה, אלא מוטל עליו לחרוש השדה לצורך העומר, מכל מקום **לֹא מִצְוָה** – אין מצווה בעצם החרישה. ונמצא, שבהכרח צריך לומר שהכתוב 'בחריש ובקציר תשבות' עוסק בחרישה של רשות, ולפיכך יש ללמוד הימנו אף לענין קצירה, שאין לאסור בשבת אלא קצירה של רשות, אבל קצירת העומר שהיא מצווה, שהרי אף אם מצא קצור חייב לשוב ולקצור לשם מצוה העומר, הרי היא דוחה את השבת. הגמרא מקשה על דברי רבא מברייתא: **אִיתִיבָהּ ו-הקשה** **רַבִּינָא לְרַבָּא**, שנינו במשנה (לעיל ע"א), **יָצָא הָאָב הַמֶּכֶּה אֶת בְּנוֹ, וְחָרַב הָרֹדֶה אֶת תְּלִמְדוֹ, וְשָׁלַח בֵּית דִּין**, שכל אלו אם הרגו בשוגג אינם גולים, לפי שעוסקים במצוה. ויש להקשות על כך, **אִמָּא** – מדוע יש לדון את האב המכה בנו כעוסק במצווה, **לִימָא** – הרי אפשר לומר **דִּכְיִן דְאִילוּ נְמִיר לֹא מִצְוָה** – שמאחר ואילו היה הבן לומד כשורה לא היתה מצוה על האב להכותו, **הַשְׁתָּא נְמִי לֹא מִצְוָה** – אף עכשיו אם לא למד הבן כראוי והוצרך האב להכותו, אין לדון הכאה זו אלא הכשר מצווה, ואם כן, מדוע אין האב גולה על ידה. השיב רבא לרבינא: **הָתָם** – שם לגבי האב המכה בנו, **אָף עַל נְבִי דְנְמִיר** **נְמִי מִצְוָה קָא עָבִיד** – אף אם הבן לומד כשורה יש מצווה על האב להכותו, **דְּכָתִיב** (משלי כט ז) **יֶסֶר בְּנֶךְ וַיִּנְחֶךָ**, ולפיכך לעולם יש לדון את האב כעוסק במצווה.

80 **חֲדָר** – לאחר מכן **אָמַר רַבָּא**, **לֹא מִלְּתָא** היא **דְאָמַרִי** – אין הדבר כפי שאמרתי, כלומר, טוב יותר היה להשיבו תשובה אחרת, שיש להוכיח שאין המקרא עוסק בחרישה של מצווה, שהרי **קִצְרִיָּה דִּימָא דְחֲרִישָׁה** – דימה הכתוב קצירה לחרישה, ולפיכך יש לומר, **מָה מְצִינוּ** לגבי **חֲרִישָׁה** שאם **מִצְוָה חֲרִישׁ אֵינוֹ חוֹרֵשׁ** – שאף אם נאמר שיש מצווה בחרישה לצורך העומר, מכל מקום לא חייבה התורה לחרוש לצורך העומר, אלא אם מצא שדה חרושה רשאי הוא לזרוע בה לצורך העומר, **אָף קִצְרִיָּה נְמִי** (מִצְוָה קִצֹּר אֵינוֹ קִצְרִי) – אין הכתוב עוסק אלא באופן שאם ימצא קצור אינו חייב לקצור, **וְאִי סָלָא דְעָתֶךָ** – ואם תאמר שהמקרא עוסק בקצירת העומר שהיא מצווה, כיצד יתכן לומר שאם **מִצְוָה קִצֹּר אֵינוֹ קִצְרִי**, הרי **מִצְוָה** היא לקצור ולקבץ לשם העומר. ובהכרח שאין הכתוב עוסק בקצירת העומר אלא בקצירה של רשות, ועל כן ניתן לדייק מכאן שקצירה של מצווה דוחה את השבת.

משנה

95 משנה זו מבארת מי הם הגולים לערי מקלט אם הרגו בשגגה, ומי הם אלו שבהריגתם מתחייבים גלות. **הָאָב גוֹלָה עַל יְדֵי הַרִיגַת הָבֶן**, כלומר, אם הרג האב את בנו בשוגג הרי הוא גולה לעיר מקלט. **וְהָבֶן גוֹלָה עַל יְדֵי הַרִיגַת הָאָב**. **הָבֶל גוֹלִין לעיר מקלט עַל יְדֵי הַרִיגַת אָדָם מִשְׁדָּאֵל**, וכן **יִשְׂרָאֵל גוֹלִין עַל יְדֵיהֶן** – על הריגת כל אדם, חוץ מִנֶּר תוֹשֵׁב, שאם הרג ישראל בשגגה אינו גולה אלא נהרג. **וְנֶר תוֹשֵׁב** שהרג אינו גולה לעיר מקלט **אֲלָא עַל יְדֵי הַרִיגַת נֶר תוֹשֵׁב** כמותו.

גמרא

104 הגמרא מבררת באיזה אופן גולה האב בהריגת בנו: שנינו במשנה, **הָאָב גוֹלָה עַל יְדֵי הַרִיגַת הָבֶן**, מקשה הגמרא: **וְהָאָמַרְתָּ** – והרי שנינו במשנה לעיל (ע"א), **יָצָא הָאָב הַמֶּכֶּה אֶת בְּנוֹ** והרגו בשגגה, שאינו גולה על ידו, לפי שעסק במצות חינוכו, והרי זה סותר לדברי המשנה כאן שהאב גולה בהריגת בנו. מתרצת הגמרא: משנתנו עוסקת באב המכה את בנו לאחר דְנְמִיר – שכבר למד כל צרכו, ואין האב מצווה להכותו, ונמצא שאינו עוסק במצווה, ולפיכך אם הרגו בשגגה גולה. שבה הגמרא ומקשה: **וְהָאָמַרְתָּ** – והרי נתבאר לעיל, **דָּאָף עַל נְבִי**

47 **אָמַר**, אין להקשות סתירה בין המשנה לברייתא, לפי שהברייתא
 48 אינה עוסקת בבן ההורג את אביו בשוגג, אלא בבן העושה חבורה
 49 באביו בשוגג, ועל כך היא דורשת מן המקרא 'מכה נפש' שרק
 50 ההורג בשגגה גולה, **פָּרַט לְאִדָּם הָעוֹשֶׂה חֲבוּרָה בְּאִבּוֹ בְּשׁוּגָג שְׁאִינוֹ**
 51 גולה. והוצרכה הברייתא להשמיענו זאת, ממני **דְּפִלְקָא דְּעִקָּד**
 52 **אֲמִינָא** – סבורים היינו לומר, **דִּבְרִין דְּבִמְיֻד בְּרִי קִטְלָא הוּא** – מאחר
 53 שהעושה חבורה באביו במיזיד נהרג, אזי העושה חבורה בְּשׁוּגָג נָמִי
 54 לִיגְלִי – יגלה אף הוא לעיר מקלט, **קָא מִשְׁפָּע לָן הַבְרִייתָא** שאין
 55 אומרים כן, שלא נאמר דין גלות אלא בהורג בשגגה ולא בשאר
 56 חייבי מיתות שוגגים.
 57 שנינו במשנה, **הַכֹּל גּוֹלֵין עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ'** וישראל גולין על
 58 ידיהן. מבררת הגמרא: **הַכֹּל גּוֹלֵין עַל יְדֵי הַרִיגַת יִשְׂרָאֵל, לְאִיתוּי**
 59 **מָא** – לרבות את מי באה המשנה.
 60 מבארת הגמרא: כוונת המשנה **לְאִיתוּי** – לרבות עֶבֶד כְּנַעֲנִי וְכוּתִי,
 61 שהרגו ישראל בשוגג, או שהרגם ישראל בשוגג, שיש בהם חוב
 62 גלות. **הַנִּינָא לְהָא דְּתַנּוּ רַבִּין** – שנינו אם כן במשנתנו את הדין
 63 ששנו חכמים בברייתא, **עֶבֶד וְכוּתִי גּוֹלֵה וְלוֹקֵה עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, וְכֵן**
 64 **יִשְׂרָאֵל גּוֹלֵה וְלוֹקֵה עַל יְדֵי כּוּתִי וְעֶבֶד**.
 65 עתה מבררת הגמרא את כוונת הברייתא לענין 'לוקה', מקשה
 66 הגמרא: **בְּשִׁלְמָא** – הברייתא מבוארת במה שאמרה שְׁעָבֵד וְכוּתִי
 67 גּוֹלֵה עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, וכמו כן הוא לוקה על ידו, שמה שנאמר שעבד
 68 וכוותי גּוֹלֵה, **בְּשִׁלְמָא** – שהרג העבד או הכותי את
 69 ישראל בשגגה, ומה שנאמר שְׁלֹקָה, היינו באופן דְּלִמְיֻתָּה – אם
 70 קילל את ישראל בשם. **אֱלָא יִשְׂרָאֵל** כיצד הוא גּוֹלֵה וְלוֹקֵה עַל יְדֵי
 71 כּוּתִי, **בְּשִׁלְמָא** גּוֹלֵה דְּשִׁלְמָא – לענין גלות מבואר כיצד הוא גולה
 72 על ידי כותי, דהיינו אם הרג את הכותי בשגגה, **אֱלָא לֹקֵה אֲמַאי**
 73 – אך לגבי דין מלקות מדוע לוקה ישראל על ידי כותי, הרי אם
 74 מדובר באופן דְּלִמְיֻתָּה – שקילל את הכותי בשם, מכל מקום אינו
 75 לוקה, שהרי אמרה תורה (שמות כב כז) **וְנָשִׂא בְּעַפְּךָ לֹא תֹאזֵר**,
 76 ודרשו חכמים מתיבת' בעמך', שרק באדם שעושה מַעֲשֵׂה עַפְּךָ
 77 אסור לקללו, דהיינו אדם שמתנהג כמנהגי ישראל, אך בכותי
 78 שאינו נוהג כישראל לא נאמר דין זה, ונמצא שהמקללו אינו
 79 לוקה.
 80 מתרצת הגמרא: **אֱלָא אֲמַר רַב אֲחָא בְּרִי יַעֲקֹב**, כוונת הברייתא
 81 שישראל לוקה על ידי כותי, היינו כְּגֻן שְׁהֵעִיד בֹּה יִשְׂרָאֵל בכותי
 82 בפני בית דין שהוא חייב מלקות, וְהוּם, ועתה יש להלקות את
 83 המעיד כדי לקיים בו את מצות התורה (דברים יט) **וְעִשִּׂיתֶם לוֹ**
 84 **כַּאֲשֶׁר יִמָּנֵם לַעֲשׂוֹת לְאֶחָיו**, ונמצא ששְׁלֹקָה הוא על ידו.
 85 מקשה הגמרא: **דְּכוּוּתִיָּה** – ובדומה לזה צריך לומר גם לִנְפִי עֶבֶד
 86 שְׁלֹקָה על ידי ישראל, בכְּגֻן שְׁהֵעִיד בֹּה העבד בישראל שהוא חייב
 87 מלקות וְהוּם, וכיצד יתכן לומר כן, וכי עֶבֶד בְּרִי עֲדוּת הוּא – האם
 88 הוא כשר לעדות. ובהכרח אי אפשר לבאר את דברי הברייתא
 89 שְׁלֹקָה על ידי עדות בבית דין.
 90 **אֱלָא אֲמַר רַב אֲחָא בְּרִיָּה דְּרַב אֶבְרָהָה**, **הָבָא מָא עֲסָקִין** – הברייתא
 91 עוסקת בְּכָגֻן שְׁהֵעִיד הישראל לעבד וכוותי, או שהם הכו את
 92 הישראל, **הָבָא**

1 **דְּנִמִּיר מִצִּנָּה קַעֲבִיד** – שאף על פי שהבן לומד כשורה מצווה האב
 2 להכותו, ואם כן עדיין מצוה היא, ומדוע גולה על ידו.
 3 מתרצת הגמרא: משנה זו אינה עוסקת באב המלמד את בנו תורה,
 4 אלא בְּשׁוּלְמִיָּה דְּנִמִּיר – תלמיד של נגרים, דהיינו, שהאב מלמדו
 5 אומנות הנגרים, ובלימוד זה אין האב מצווה להכות את בנו,
 6 ולפיכך אם הכהו לייסרו והרגו בשגגה הרי זה גולה עליו.
 7 שבה הגמרא ומקשה: שְׁלִמְיָה דְּנִמִּיר, חִיטָּא דְּלִמְיָה – הרי האב
 8 מלמד את בנו את אומנות הנגרים לצורך חיותו ופרנסתו, ואף זו
 9 מצוה היא, שחייב האב ללמד את בנו אומנות, וכשמכחו כדי
 10 שילמד האומנות הרי זה לצורך מצוה, ומדוע גולה על ידו.
 11 מתרצת הגמרא: שמשנתנו עוסקת בְּדִמְיֻד אֲפִקֻתָּא אֲחֵרִיתִי –
 12 שכבר למד הבן אומנות אחרת, ודי לו בה לצורך חיותו, ומעתה
 13 אין האב מצווה עוד ללמדו אומנות, ולפיכך כשמלמדו האב כעת
 14 את אומנות הנגרים והכהו על שאינו לומד כראוי והרגו בשגגה,
 15 הרי זה גולה על ידו.
 16 שנינו במשנה, **וְהֵבֵן גּוֹלֵה עַל יְדֵי הַרִיגַת הָאֵב כו'**.
 17 הגמרא מקשה על כך מברייתא: **וְדִמְיָה** – והרי יש להקשות על
 18 כך מברייתא, נאמר במקרא (במדבר לו טז) **גִּבִּי עֲרִי מְקַלְט' לְנוֹס שְׁמָה**
 19 **כָּל מִכָּה נֶפֶשׁ בְּשָׁגָה, וְדוֹרֶשֶׁת הַבְרִייתָא, לְמִכָּה נֶפֶשׁ' פָּרַט לְמִכָּה**
 20 **אֲבִיו** בשוגג והרגו, שאינו גולה לעיר מקלט, והרי זה סותר
 21 למבואר במשנתנו שהבן גולה אם הרג את אביו בשגגה.
 22 מתרצת הגמרא: **אֲמַר רַב כְּהֵנָא** – אין להקשות סתירה
 23 בין המשנה לברייתא, לפי שכל אחת מהן סוברת כדעת נחמ אחר,
 24 **הָא** – הברייתא הסוברת שאין הבן גולה בהריגת אביו, היא כשיטת
 25 **רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְהָא** – ואילו המשנה הסוברת שהבן גולה בהריגת
 26 האב, כשיטת רַבִּין היא.
 27 ועתה מבארת הגמרא את כוונת הדברים: **לְרַבִּי שְׁמַעוֹן דְּאֲמַר**
 28 (סנהדרין מט) **שְׁמִיתָת חֲנֹק הַמּוֹר מְמִיתָת סִיף**, נמצא שבן ההורג את
 29 אביו במיזיד נידון במיתת חנק, לפי שחייב הוא שתי מיתות על
 30 הריגתו זו, האחת, מיתת סין כדין כל רוצח, והשנייה, מיתת חנק
 31 כדין המכה אביו ועשה בו חבורה. ומאחר והמתחייב בשתי מיתות
 32 נידון בחמורה שבהם, נמצא שלדברי רבי שמעון יש לדון את
 33 ההורג אביו בחנק, וממילא יש לומר שההורג את אביו בשגגה
 34 אינו גולה לעיר מקלט, לפי ששְׁנֵגָת סִיף יִתְּנָה לְכַפְּרָה – אדם
 35 ששגג בדבר שהמזיד בו נידון בסִיף, מצינו בתורה שיש לו כפרה
 36 בגלות, שהרי כל הורג במזיד דינו בסִיף, ואילו ההורג בשגגה
 37 מתכפר בגלות, **חֲנֹק אֲבֵל שְׁנֵגָת חֲנֹק לֹא יִתְּנָה לְכַפְּרָה** – לא מצינו
 38 בתורה שאדם שהשוגג בדבר שזדונו חנק, החמור מסיף, יש לו
 39 כפרה בגלות, ועל כן ההורג את אביו בשגגה, שהיא שגגת חנק,
 40 אינו גולה לעיר מקלט.
 41 אמנם לְרַבִּין דְּאֲמַר – לשיטת חכמים החולקים על רבי שמעון,
 42 וסוברים שְׁמִיתָת סִיף הַמּוֹר מְמִיתָת חֲנֹק, נמצא שההורג את אביו
 43 במיזיד נידון בסִיף, שהיא מיתת חמורה מחנק, וממילא ההורג את
 44 **אֲבִיו [בְּשׁוּגָג] שְׁנֵגָת סִיף הוּא, וְשְׁנֵגָת סִיף** מצינו בתורה שניתנה
 45 לְכַפְּרָה בגלות, ועל כן ההורג את אביו בשגגה גולה לעיר מקלט.
 46 הגמרא מביאה תירוץ נוסף על הסתירה בין המשנה לברייתא: **הָבָא**